

ГОДИШНИК НА СТУДЕНТИТЕ ПО СОЦИОЛОГИЯ
АСОЦИАЦИЯ НА СТУДЕНТИТЕ ПО СОЦИОЛОГИЯ В СУ
КАТЕДРА СОЦИОЛОГИЯ, ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
СУ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
Том 2, 2005-2006

**ПЪНК ДВИЖЕНИЕТО ИЛИ ЗАРАЖДАНЕТО НА ЕДНА
СУБКУЛТУРА**

КИРИЛ МИЛЕНОВ

КУРСОВА РАБОТА ПО СОЦИОЛОГИЯ НА КУЛТУРАТА
РЪКОВОДИТЕЛ: АС. МИЛА МИНЕВА

Увод:

Субкултурата на пънка не изниква *ex nihilo*. Напротив – повечето, а ако не и всички, елементи от тази субкултура съществуват още много преди пънк движението да стане популярно. Да вземем например скандалното сценично поведение на първите пънк групи – то не е така революционно, както изглежда. Членовете на някои от първите пънк групи са смятани за психично болни, и то дори от своите фенове. На сцената се пеят, говорят се и се вършат изключително нецензурни неща. Въпреки това те имат своята предистория. Още през 50-те години Елвис шокира публиката и критиката с освободеното си държание на сцената, както и с текстовете на песните си. Близко десетилетие по-късно музиканти като Дейвид Бауи и Иги Поп буквално скандализират обществеността. Те се появяват пред публика с какви ли не дрехи в най-различни цветове, текстовете на песните доста често са на сексуална тематика и са доста разкрепостени, самата музика звучи екстравагантно и почти винаги предизвикателно дори и за съвременните ъндърграунд стандарти. Целият глем-рок до седемдесетте години пропагандира ексцентричния външен вид на сцената, но някои музиканти като споменатите по-горе в интервюта споделят, че целият им външен вид и имидж е нарочно поддържан, за да са по-интересни на публиката.

В чисто музикално отношение пънкът се състои от два, три или в по-редките случаи – четири акорда (Тук може да се направи аналогия с дваакордната ска-музика, чиято „дваакордност” е заета от ямайската фолклорна музика „менто”. Ска се слуша от скинхедс, пънкари, модс. По-късно се комбинира с пънк музиката, като ска-пънк става често използвано стилово определение). Ритъмът на пънка е еднообразен и рязък. Вокалите са натрапващи се, силни, нормално е да се пее фалшиво, като много често вокалът „вика”. Специфичното настроение на пънка обаче се среща в някои отделни песни от миналото, както и в творчеството на някои групи. Лу Рийд например, който е китарист и текстописец на Velvet Underground (изключително популярна за времето си, а и сега, „не-пънк” група), освен със скандални текстове, е известен и с това, че популяризира едно доста твърдо и абразивно звучене на китарата. Песните на тази група звучат най-малкото изключително различно. Преди началото на пънк движението като такива съществуват не една американски пънк групи, като MC5 и New York Dolls например. Те със сигурност свирят пънк музика във вида, в който тя се появява през 70-те години в Англия, но техните почитатели нямат пънкарски външен вид, а още по-

малко пък самосъзнание на пънкари.

Нито един от елементите на субкултурата „пънк“ не е сам по себе си уникален и революционен. Бунтарството в музиката също не е „изобретено“ от пънк групите. Уникалното е комбинацията от всички тези елементи и възникването на пънк в точното време и на точното място. Америка създава пънк музиката и Англия я заема, но Англия създава пънк-културата, която след това се пренася обратно в Америка. Пънк движението не би могло да възникне никога и никъде, освен в Англия през 70-те години на миналия век. Тук бих си позволил да се съглася с възгледа на Вебер за нуждата от изследване на даден социален феномен отблизо, в цялата негова „историчност“ и уникалност, защото според мен възникването на пънк-културата е достоен пример за ползата от разглеждането на такъв социален феномен през призмата най-вече на, както казва Вебер, „така-а-не-иначе-станалостта на нещата“ („Смисъл и ценност“, гл. 1, стр 45). Ето защо, за да се разкаже за възникването на тази субкултура, трябва да се имат предвид особеностите на английското общество и да се проследят някои процеси, които се случват в него.

I.

Англия се смята за родината на т.н. „улични култури“, чиито генезис може да се търси в ранния XIX век – векът на индустриалната революция. По това време се появява един конфликт, който като цяло е непознат за английското общество - конфликтът между поколенията. Темата „синове срещу бащи“ придобива широка популярност в ежедневието, литературата и изкуството. Младежите придобиват нагласа към радикалност, която е нещо ново за техните родители и се изразява по-късно в участието им в лявореволюционни, консервативни и национални движения.

Голямо влияние върху появата и разпространението на уличните култури очевидно оказва характерът на английското общество като цяло и промените в него по време на индустриалната революция и след това. При разглеждането му мисля да използвам „двукултурния модел“, предложен от CCCS (Centre of Contemporary Cultural Studies) в Бирмингам. Той приема съществуването на две самостоятелни култури – буржоазната и пролетарската, като техни социални носители са съответно средният и долният обществен слой. * Като критерии или измерения за социално разслоение се прилагат най-често размерът на приходите, професионалната ситуация

и формалното образование. Буржоазната култура се приема като доминираща, а пролетарската - като подчинена или дискриминирана.

В Англия съществуват съответни пречки за интеграция на работническата класа в политическия, икономическия и обществен живот, както и съответното им равноправно участие в господстващата култура. Представителите на долния социален слой имат обществено-икономическо значение само като наемни работници. Правото на участие в политическия живот на страната се извоюва бавно и мъчително и този процес продължава до XX век. Всичко това води до възникването на „култура на бедност”, което понятие според Оскар Леви обхваща „интеркултурните инвариантни структури на стила на живот на най-бедните в едно общество”. Културата на бедност засяга онези членове на едно общество, които са пренебрегнати и онеправдани в сравнение с останалите социални групи по отношение на икономическото, политическото и културното им положение.

В долния социален слой господства консервативния стил на възпитание, който спомага за репродуцирането на манталитета на културата на бедност. Английската образователна система благоприятства възпроизвеждането на отделните статусни групи. От най-ранна детска възраст децата преживяват силно пространствено и социално разграничение според произхода на родителите си. Съществуват и отделни различия в стила на живот, в езика, както и голяма пропаст между масова и елитна култура. В такова традиционно консервативно общество съществува голяма вероятност стиловите елементи на културата на бедност да се задържат за продължително време и да се репродуцират.

В хода на индустриализацията и урбанизацията на обществото нараства разделението на градските квартали според специфичността на социалния слой. Всеки квартал придобива свой собствен социален характер. В работническите квартали още през XIX век се образува една специфична младежка субкултура, състояща се от улични банди, чиито членове изявяват повече или по-малко отклоняващо се от нормите на господстващата култура поведение. Тези младежки банди оставят след себе си характерни черти, които се онаследяват от членовете на субкултурите на долния социален слой, възникнали след Втората световна война. Такива типични белези са „мотаенето” и безделниченето, общ кодекс на поведение, съзнание за териториално разделение, изразяващо се във враждебност спрямо непознати и чужденци и др.

След Втората световна война много неща се променят. Англия е залята от

вълна от емигранти. Те се заселват най-вече в работническите квартали и поради незаинтересоваността на правителството от тяхната съдба и отказа за провеждане на каквато и да е интеграционна политика, скоро се формират емигрантски квартали. Същевременно старите квартали се подновяват, част от жителите се изселват на нови места. Поради модернизирани и подновяване на жилищата някои представители на средната класа заживяват в нови домове, измествайки доскорошните съседи на работнически семейства. В собствените си квартали работниците вече са третирани като хора от втора ръка, защото до тях живеят буржоа. От друга страна чужденците не само разбиват традиционните взаимоотношения между семействата от долната класа, но и подбиват пазара на труда, защото самите те са евтина работна ръка.

II.

И така, ясно е, че през 60-те и 70-те години в Англия е налице значителна социална дестабилизация. Налице са очевидни признаци за наличието на обществена, икономическа, социална и идеологическа криза, а така също и предпоставки за възникването на междуетнически конфликти. Най-засегнати от тази криза се оказват най-бедните слоеве на работническата класа. Те не са защитени от нея нито политически, нито икономически, нито социално. Основната грешка на правителството е, че не предвижда опасността от обществените действия, които се случват, и не предприема никаква активна политика по този проблем, която да се окаже адекватна. На този фон, през средата на 70-те години се ражда пънк-движението. От птичия поглед на историка появата на тази субкултура изглежда внезапна, макар и не дотолкова непредвидима. Ето какво се случва – още от 60-те години на века широка популярност сред младежите придобива движението на „модс“ (съкращение от „модерните“). Това са младежи, които са израснали донякъде в социалната стълбица, претендират да са част не от най-долната работническа класа, а от средната. Облеклото, заедно с музиката, са много важни „атрибути“ на личността и те определят принадлежността към тази своеобразна субкултура. Музиката, която слушат, е стилово разнообразна – ска, американски ритъм-енд-блус, ямайско реге и някои отделни британски групи, които е по-трудно да се определят.

Може да се предполага, че движението „модс“ е донякъде свързано с политиката на английското правителство от 50-те години, което афишира

идеологията на благосъстоянието. „Благосъстояние”, „консенсус” и „обуржоазяване” са ключови думи за този период. Идеята е работническата класа да стане част от средната класа, да се претопи, като се разчита на промяната в начина на живот и културата на най-долното съсловие. То трябва да се приспособи към ценностите, нормите и стила на живот на средната класа. Обуржоазяването се представя като продукт на благосъстоянието и консенсуса, който от своя страна трябва да произведе нови социални типове, отношения и ценности. През 60-те години обаче митът за благосъстоянието започва да отмира, най-вече заради преоткриването на бедността. Преобладаващите членове на новата „младежка класа”, в която трябва да влизат представители и на работниците, и на по-заможните, са предимно тинейджъри с работнически произход.

Съвсем скоро след възникването на „модс” една част от това движение се откъсва. Започват да се наричат „твърди модс”. Това са онази част от „новата младежка класа”, които са най-бедни, нямат възможности за скъпи дрехи и не притежават материални ресурси, за да си позволят скъпия нощен живот на обикновените „модс”. По-късно „твърдите” се трансформират в скинхедс. За първи път това име се използва през 1969 година.

Скинхедс и първите пънкари имат много близък, ако не и идентичен начин на мислене, особено в началото на зараждане на пънк движението. Това може да звучи странно, но всъщност е очевидно. За младежите от работническото съсловие през 70-те години е характерен светоглед, които е пряко свързан със социалната ситуация. От една страна въпросният тинейджър е беден и няма възможност да промени социалното си положение, защото обществото няма да престане да го третира като работник. Няма реални изгледи за промяна нито на социалния статус, нито на материалното положение. Същевременно старата обществена структура, при която в работническия квартал живеят хора с еднакъв социален статус, национален и етнически произход, е разрушена. Мрежата от роднини, познати и хора, на които може да се разчита, е разпокъсана. Врагът е навсякъде и никъде. Именно в тази атмосфера се ражда едно ново отношение към живота, което се обозначава като DIY (Do It Yourself). То е присъщо на повечето от младежите от работнически произход, независимо към коя субкултура принадлежат. Идеята е човек сам да се справя с трудностите, сам да се противопоставя на неправдите, ползвайки помощта най-вече на приятелите си. Скинхедс взимат нещата в свои ръце и решават да се справят с проблема чрез насилие. Пънкарите буквално

показват среден пръст на обществото, превръщайки движението си от субкултура в антикултура, поне за известен период от време. Тяхното поведение е насочено срещу всяка една порядка и норма в обществото, които те явно и най-директно се опитват да скандализират. Отношението им към по-възрастното поколение е остро предизвикателно, като конфликтът се търси. Отричането на всяка една норма става чрез държание, реч, облекло (твърде малки или твърде големи дрехи за определен човек, изобилие от цветове, скъсани панталони, ризи, пуловери, сексуални картинки и още много други), външен вид (всеки поне веднъж в живота си е виждал „жив” пънкър с характерните прически, също така обици, татуировки и др.). Любопитен факт, свързан с облеклото, е създаването от Макларън на магазин за пънкърско облекло, където между другото той избира и членовете на Секс Пистълс.

Абсолютно всичко, което е установено, трябва да бъде разрушено от пънкърите. Тяхната субкултура придобива специфичния си стил, който, както се знае, е най-важен за една субкултура. Единственото, което нямат още, е трайна и стабилна идеология, която не е и задължително да придобият, защото идеи се съдържат в текстовете на песните. Но след всичко казано, предполагам, е очевидно обвързването на пънк движението с идеологията на анархизма. Идеите за бездържавност и противопоставяне на всякакъв вид власт, както и тези за хоризонтални, а не вертикални социални връзки между членовете на обществото, т.е. липсата на йерархизация, са общи и за музикалната идеология на пънка, и за политическата такава на анархизма. Още повече, че пънкът още в самото си зараждане е два пъти повече политическо движение на работническата класа срещу държавата, отколкото музика. Съвсем скоро се ражда анархо-пънкът, който е най-тежкият подстил на тази музика и като музика, и като тежест на посланията. Той е изключително популярен и днес в ъндърграунд средите на всяка една държава, включително и в бившите социалистически държави. В тях процентът на пънкърите като цяло, а не само на анархистичните такива, спрямо останалите членове на музикални субкултури е изключително висок.

III.

Както стана дума, пънк групи за пръв път се появяват в Америка. Пънкът се ражда в станалия известен впоследствие клуб CBGB, който се намира в Манхатън, област на Ню Йорк сити. Клубът се намира на територия, която американците обичат

да наричат „Skid Row” – буквално имат пред вид място, на което се събират бездомници и алкохолици. Въпросният клуб отваря врати през 1973 г. Когато през 1974 и 1975 г. там започват да свирят Пати Смит, Велвет Ъндърграунд, Рамоунс, Ню Йорк Долс, Блонди, Толкинг Хедс – тогава се появява понятието „пънк”. Малкълм Макларън вижда перспективите в новото звучене на тези групи и решава сам да създаде група, на която да стане мениджър. Идеята му е членовете на тази група да са, казано кратко и ясно, пропаднали тинейджъри. Секс Пистълс се появяват и изключително бързо придобиват огромен успех. Моето лично мнение е, че те отварят вратата за пънк движението в Англия. След като се появяват на сцената, те предизвикват формирането на множество английски пънк групи, а след концерт през септември 1976 г. в „клуб 100” пънк движението става популярно. Многоцветни прически, импровизирано и предизвикателно облекло, английски работнически „докове”(или както им викат в България – „кубинки”), разкрепостено поведение – това са отличителните белези от стила на тази субкултура.

Пънкът добива огромна популярност в Англия. Както вече стана ясно, текстовете на песните и цялостното поведение на пънкарите е свързано със социално-икономическото положение в Англия от този период. В песните често се споменават неща като „скука”, „безизходица”, Секс Пистълс пеят „няма бъдеще за теб”. Такива неща със сигурност често са се чували и са се говорили от повечето англичани, особено ако принадлежат към долната класа. Ако си от работническо семейство, шансовете ти за напредък в каквато и да е професия и изграждане на кариера са нулеви. Ако си от „грешния” квартал, нямаш бъдеще. Същевременно английското общество е склонно да показва явно недоволството си. През седемдесетте „всички стачкуват, дори и боклуджиите” заради масовата безработица и безперспективност. Това може по някакъв начин да обясни популярността на пънк музиката, която като че ли намира мястото си. Дълги години след първата пънк вълна в топ десет на английските класации винаги присъстват поне по две пънк песни.

В заключение ми се иска да обобща две неща. Първо, струва ми се удачно да опиша изцяло образа на един типичен пънкар за Англия, а и въобще за Великобритания, от средата на 70-те години, по време на първата пънк вълна. Най-характерни за външния вид са шарената прическа или пък бръснатата глава, обици, често представляващи „канцеларски материали”, като кламери и безопасни игли. Също така се срещат много често гривни от лъжици и вилици например. Характерни

са и по-тесните или пък нарочно широки панталони, нашивки и кръпки, кожени якета и панталони. „Типичният” пънкар от онова време носи високи „кубинки” с връзки, отличаващи се от цвета на обувката. Пънкарят говори неприлично и използва ругатни, като това естествено е свързано с антикултурната насоченост на стила. Държавата, политиците, обществото, нормите, културните артефакти и материали не се признават и към тях се подхожда с ирония и надсмешка. Често се употребяват алкохол и наркотици, а сексът се пропагандира, понеже е скандална тема.

На второ място ще кажа, че малко субкултури достигат влиянието, което пънкът оказва в най-различни сфери. Поне 50 процента от днешната американска поп-музика, т.е. музиката на MTV, е базирана на четирите акорда на пънка, защото тази простота прави музиката по-лесно слушаема. Влиянието на пънка върху модата е очевидно, и то в най-различни среди – от модни колекции с по-бунтарски „апиърънс”, до гребена на един български поп-фолк младеж, който естествено е далеч от високия червен пънк-гребен, зает от индианското племе на мохиканите, но пък доста напомня на тях – коса, по-дълга по средата на темето и изправена донякъде с гел, а често и боядисана само в средата. Лили Иванова пък пееше с „потниче”, на което пишеше „God Save The Queen”. В популярното детско филмче „Костенурките нинджа” един от „лошите” има огромния типичния за мохиканите гребен на войната. Тези наивни примери показват най-добре, според мен, влиянието на пънк културата, рудименти от която се срещат често и навсякъде, и не е трудно да се познаят. Ето защо не може да се твърди, че пънк-музиката няма влияние върху музиката изобщо, защото това дори за един несоциолог и културолог би било очевидно наивно и грешно. Напротив - това е една от най-влиятелните младежки субкултури изобщо, интересна именно със своето влияние и крайна философия.

Библиография:

Текстове:

Донева, М. - Субкултурата на скинхедс – генезис, развитие, перспективи

Стефанов, И. - Природата на културата

Тофлър, А. - Третата вълна

Cohen, Albert K. - A general theory of subcultures

Hebdige, Dick - Subculture – The meaning of style

Сайтове:

http://en.wikipedia.org/wiki/Punk_rock

<http://aonreds.cjb.net>,

<http://neonlights.hit.bg/>

www.downcity.data.bg

dcl.data.bg

<http://change.to/anarchy>

<http://stand.at/struggle>

<http://anti-fascist.hit.bg>

<http://bulgaria.antifa.net>

www.antifa.bol.bg

<http://www.punk77.co.uk/>

<http://clubs.dir.bg/postlist.php?Board=Punk>

Филми:

The punk years – wham bam thank you glam E1

The punk Years – year zero E2

Punk and disorderly